

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/33281> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Kılıç, Engin

Title: The Balkan war (1912-1913) and visions of the future in Ottoman Turkish literature

Issue Date: 2015-06-11

SAMENVATTING (SUMMARY IN DUTCH)

Over het corpus van Turks literaire utopieën is vrij weinig bekend. Dit onderwerp heeft in de Turks literaire geschiedenis niet de aandacht gekregen die het verdient en veel van dit soort werken zijn in de vergetelheid geraakt. Dit proefschrift stelt zich tot doel deze werken aan de vergetelheid te onttrekken en een uitgebreid onderzoek te doen naar dit corpus om hiermee een waardevolle inzicht te verschaffen in de Osmaanse Turkse politieke, culturele en literaire geschiedenis van de negentiende en twintigste eeuw. Het toont bovendien aan dat de Balkanoorlog van 1912-1913 een belangrijke breuk vormt in de ontwikkeling van deze literatuur .

Deze dissertatie beargumenteert dat het catastrofale verlies van de Osmanen in de Balkanoorlog, samen met de tragische gevolgen hiervan, een diepe schok en een trauma hebben veroorzaakt bij het Osmaans Turkse publiek en de intelligentsia. De staat balanceerde op de rand van de afgrond en hierdoor veranderde en radicaliseerde de politieke en ideologische standpunten over de toekomst van het land. Tegelijkertijd transformeerde deze enorme nederlaag ook de literatuur, die de missie toebedeeld kreeg om dit trauma te verwoorden en een toekomst voor Turkije te verbeelden. Daarom produceerde de Turkse literatuur in de periode na de Balkanoorlog vele utopische werken en sommige van deze werken zorgden tevens voor de ontwikkeling van nieuwe categorieën van identiteit.

Binnen deze context, focust het proefschrift zich eerst op de geschiedenis van het genre en de verschillende definities van het begrip utopie, van waaruit ten behoeve van dit proefschrift een basis definitie wordt geformuleerd. Volgens deze definitie is een literaire utopie een fictieve vertelling die het product is van het geloof in de menselijke reden; die plaats vindt in een andere tijd en/of plaats dan het “hier en nu,” die een openlijk of impliciet kritisch standpunt inneemt ten opzichte van de bestaande orde, die als hoofdthema een visie van een ideale samenleving heeft, die een alternatief verschaft voor deze orde en die deze voldoende gedetailleerd beschrijft, zodat deze ideale samenleving in iemands geest tot leven komt. Vervolgens behandelt de dissertatie het onderwerp van de Balkanoorlog. Het schetst de fasen van de oorlog evenals de catastrofale en traumatische gevolgen ervan voor de Osmanen.

Dit wordt gevolgd door een analyse van de belangrijkste conceptuele en thematische elementen waaruit het trauma narratief, geproduceerd in post-Balkanoorlog context, is opgebouwd. Tot dit doel wordt het concept van “cultureel trauma” geïntroduceerd, ontwikkeld door Jeffrey Alexander en zijn collega' s. Deze wetenschappers leggen uit hoe cultureel trauma – dat zij definiëren als een fenomeen dat ontstaat in het groepsbewustzijn van samenlevingen die geconfronteerd worden met een pijnlijke gebeurtenis en dat een fundamentele verandering aanbrengt in hun

toekomstige identiteiten – is omgevormd tot een narratief tijdens het proces van het creëren van een nieuwe identiteit.

Uitgaande van deze definitie van cultureel trauma benoemt de dissertatie een aantal terugkerende thema's in het trauma narratief dat ontstond na de Balkanoorlog, tezamen met voorbeelden van verschillende werken. Een van deze steeds terugkerende thema's is hoe schrijvers ingezet worden en hoe literatuur wordt gezien als een prothese van het tot stand komen van dit trauma narratief en de formatie van een nieuwe identiteit. Een ander thema is hoe de arrogante benadering van de vijand door de Osmanen na de schokkende nederlaag is vervangen door een gevoel van schaamte en vernedering. Nog een ander thema is “hoop op een redder,” dat als onmiddellijke reactie opkomt. De analyse van de thema's richt zich vervolgens op het bestuderen van de verschillende componenten van het trauma narratief in de maak, zoals de noodzaak voor het ontwaken en het herdenken van de wreedheden gepleegd door de vijandige soldaten, als ook het aanprijzen van gevoelens van haat, wrok en wraak. Vervolgens wordt de schijnbaar tegenstrijdige neiging om de vijand te benijden voor het aanhangen van zijn nationalistische idealen onderzocht. Als laatste wordt de oproep tot een vergelijkbaar nationaal ideaal geanalyseerd, dat de hier behandelde utopische werken pogen te construeren.

Na deze inleidende discussies volgt het belangrijkste deel van de dissertatie, dat bestaat uit een bestudering van de utopische werken geproduceerd in de jaren 1860 tot de Balkanoorlog (Deel 4) en van de werken geproduceerd tijdens de Balkanoorlog en daarna (Deel 5).

Deel 4 begint met een analyse van twee vroege werken geschreven door twee prominente Jong Osmanen. De eerste hiervan, *The Droom van Ziya Paşa* (1869) gebruikt de traditionele literaire vormen van de droomvertelling en adviesbrieven. Het kan gezien worden als een overgangswerk, dat een deur opende voor latere werken van dezelfde aard door zijn boodschap van de redding van de staat door het prioriteit geven aan het parlementaire systeem, wetenschap en onderwijs. Het tweede werk, *Droom* (1872) van Namık Kemal, presenteert een aanzienlijk gedetailleerdere visie op de toekomst. Het werk benadrukt de motieven van welvaart, macht en vooruitgang. Wanneer de “dromen” van Ziya Paşa en Namık Kemal beschouwd worden als een groep, wordt duidelijk dat het representatieve werken zijn die tonen hoe de Jong Osmanen – en Namık Kemal in het bijzonder - reageerden op de problemen van het Osmaanse Rijk in die periode en een visie boden op de toekomst.

In tegenstelling tot de “dromen” van Ziya Paşa en Namık Kemal, verschaft het werk van Gaspıralı, *De moslims van het land van comfort* (1887), een volwaardig beeld van een denkbeeldige toekomst, vormgegeven op basis van een geïdealiseerde Islamitische beschaving gesticht in een verborgen plaats in Spanje na de *Reconquista*. Mizancı Murat's toekomstvisie *Is het nieuw of is het onzin* (1891) incorporeert, daarentegen, de drie ideologische stromingen van zijn generatie, namelijk Ottomanisme, Islamisme en Turkisme. Murat beweert dat een succesvolle ontwikkeling op microschaal – in een enkele dorp – een model kan worden voor de ontwikkeling van

het gehele land. Het anonieme *Wat Ligt er in de winkel* (1897) probeert de waarschijnlijke gevolgen van het repressieve regime van Abdulhamid II over te brengen door middel van een gruwelijk, dystopisch scenario. Om angst op te wekken bij de lezers, hanteert deze tekst het motief van de bezetting en het afschaffen van de Osmaanse staat door de Russen. Een ander ontwerp van de toekomst, een nogal escapistische literaire fantasie, gericht op het ontsnappen aan het repressieve regime van Abdülhamid II, “Het groene hart” (1898), vindt men bij een literaire kring uit deze periode, namelijk de *the Servet-i Fünun* groep, wiens leden droomden van een idyllische samenleving als een alternatief voor de bestaande orde. *Fetret* (geschreven in 1911) door Ali Kemal, het laatste werk dat besproken wordt in deel vier, verdient een plaats in deze studie dankzij de radicale stellingname ervan in het tweehonderd jaar oude Oost-West debat van Turkije, en de zoektocht naar een ideale toekomst. Volgens dit werk moeten de Osmanen systematisch en onvoorwaardelijk het Westen imiteren, in het bijzonder de Engelse levensstijl, sociale orde en onderwijs methodes.

Zoals hierboven benadrukt, de Balkanoorlog (1912-1913) vormt een begin van de ontwikkeling van dit genre. De oorlog creëerde de historische condities voor het ontstaan van een trauma narratief dat de utopische werken van de daaropvolgende periode zou kenmerken. De opkomst van een nationalistische ideologie die haat- en wraakgevoelens cultiveert kan niet begrepen worden zonder rekening te houden met de verspreiding van dit trauma narratief, teweeggebracht door de Balkanoorlog. In deel 5 wordt onderzocht hoe de utopische werken geschreven tijdens en na de Balkanoorlog dit trauma narratief hebben opgebouwd.

Het eerste werk, dat in deel 5 wordt geanalyseerd, is *Het nieuwe Turan* (1912) van Halide Edip Adıvar. Deze roman reflecteert de politiek gespannen sfeer bij het uitbreken van de oorlog. In haar utopie, bepleit Adıvar dat een federatieve politieke structuur onder leiding van de Turken de enige hoop op redding is voor de staat. De roman benadrukt ook dat Anatolië prioriteit gegeven moet worden boven de Balkan.

Het volgende werk, *Droom van vooruitgang en Islamitische beschaving* (1913) door Mustafa Nazım, is wellicht een van de meest fascinerende en meest utopische werken in dit onderzoek. Met zijn verbeelding van Istanbul vier eeuwen in de toekomst, focust het in feite op het ernstige trauma veroorzaakt door de Balkanoorlog. Het ideaal van een rijk, invloedrijk Turkije is zo een product van de hiervoor genoemde oorlog. De machtige staat, geschetst in dit werk, is gebaseerd op het concept van een regime dat een Turkistische en Islamitische politiek en een totalitair bewind heeft aangenomen. Het werk streeft naar industrialisatie, over-constructie, bruggen over de Bosporus, een grote bevolking en een religieus en etnisch homogene populatie.

Het korte stuk genaamd “Dertig jaar later” (1913) levert een ander opvallend voorbeeld van hoe de psychologie van de traumatische na-oorlogse periode de nieuwe identiteit van Turkije heeft gevormd. Het voorgestelde beleid – tegenwoordig allemaal controversiële kwesties – bestaat onder andere uit over-constructie, prioriteit gegeven aan gigantische winkelcentra boven historische monumenten, een obsessie met bruggen, hydroelectrische installaties bouwen op rivieren, lokale autoproductie en

export gebaseerd op goedkope arbeidskracht. In deze droom is Europa bovendien verarmd terwijl het rijke en machtige Turkije niet door een meerpartijstelsel wordt geleid maar een totalitaire eenpartijstaat is.

“Colloquium onder de dennen” (1913), geschreven tijdens de oorlog door de beroemde dichter Yahya Kemal, beschrijft wat er zou hebben plaatsgevonden als bepaalde verkeerde handelingen in het verleden waren vermeden en betere keuzes waren gemaakt (zoals het verdrijven van de Byzantijnse geestelijken na de verovering van Constantinopel en daarvoor in de plaats het behouden van hun geleerden en kunstenaars). Het alternatief is een sterk, Turkistisch-Islamistisch Turkije, dat zich door middel van onderwijs zou ontwikkelen.

Ethem Nejat’s belangrijkste prioriteiten in *De boerderij opzichter* en *De heldhaftige Turken* (1913) zijn onderwijs, sport en ontwikkeling gebaseerd op landbouw. Deze werken weerspiegelen het heftige leed van de Balkanoorlog, evenals enkele verschijnselen die dit met zich meebracht: een verlangen naar wraak en een poging tot een ingrijpend social engineering project.

Het volgende hoofdstuk, dat zich concentreert op het werk van Celal Nuri, presenteert een prowesters visioen op de toekomst van Turkije. Zijn stuk getiteld “De scènes en beelden van de toekomst” (1913) vindt plaats in de verre toekomst (152e eeuw) met een onbegrensde creativiteit. In die toekomst kent de wereld, geleid door één enkele regering op een communistische basis, milieuproblemen, terwijl mensen tegelijkertijd genieten van een geavanceerde beschaving dankzij wetenschappelijke en technologische prestaties.

Het boek van İbrahim Hilmi Çığıracan *Turkije, ontwaak* (1913) en het gedeelte van het boek genaamd “Twintig jaar later,” weerspiegelen het toekomst ideaal waarmee Çığıracan gepreoccupeerd was. Dit nationalistische, islamistische, revanchistische ideaal kan een voorbeeld van haatliteratuur worden genoemd. Zijn nationale doel laat geen ruimte over voor niet-moslims in het glorieuze Turkije van de toekomst.

Een van de meest onverbiddelijke visies op de toekomst in deel 5 vindt men in *De droom van Ruşeni* (1915). Het werk, dat Turkije 100 jaar in de toekomst voorstelt, is een zeer militaristische Turkistisch-islamistische etatistische utopie. Een uitgesproken discours van haat is aanwezig zowel in de inleiding als in de tekst zelf. De tekst bevat veel van de concepten die in deze studie behandeld zijn, inclusief: haat, wraak, xenofobisch nationalisme en vooruitgang naar een ideaal.

Het volgende werk, *Het leger van arbeid* (1916) door Kazım Nami, verandert het Nationaal Economisch Programma van de Unionisten in een visie van de toekomst en schetst hoe dit beleid concreet zal worden uitgevoerd. In deze tekst is een Turkistische ideologie overheersend, die zich bezig houdt met hoe ontwikkeling zal plaatsvinden onder leiding van een leider.

Müfide Ferit Tek’s *Aydemir* (1918), aan de andere kant, is een Turanistische utopie in de meest volledige zin van het woord, en tevens de uitdrukking van een racistische visie die de wereld vanuit een Turanistisch perspectief bekijkt en ervoor kiest om de bestaande politieke grenzen van Turkije te negeren.

Deze dissertatie toont aan dat de eerste voorbeelden van utopieën in de Turkse literatuur werden geschreven door Jong Osmanen rond de jaren 1870 en dat de Balkanoorlog de tweede en sterkste golf van utopisch schrijven markeerde. Het laatste hoofdstuk van deel 5 is gewijd aan de derde golf van Turkse utopische literatuur, n.l. de werken geschreven in de Republikeinse periode na 1930. Dit hoofdstuk toont dat deze werken, de Kemalistische utopieën, om zo te zeggen, verschijnen wanneer het nieuwe regime propaganda activiteiten nodig heeft om publieke steun te krijgen. De werken hier bediscussieerd, bekritisieren het Kemalistische regime niet, integendeel; ze loven het als de ideale orde. Echter, wanneer het gaat om het sociale en economische beleid dat tot de ontwikkeling van Turkije zou moeten leiden, brengen ze allen andere aspecten van de Kemalistische leer naar voren, n.l. sommigen verdedigen industrialisatie terwijl anderen solidarisme, corporatisme of agriculturalisme verdedigen. Analyse van deze werken toont de overeenkomsten en verschillen tussen de Balkanoorlog utopieën en Kemalistische utopieën wat betreft utopische dynamiek, tendensen en thema's.

Samenvattend; deze studie heeft zich gericht op het aan de vergetelheid onttrekken en het definiëren van een genre dat nog niet bestaat in de Turkse culturele en literaire geschiedenis. De doelstellingen van dit proefschrift omvatten het beschrijven van Osmaans-Turkse utopische literatuur, de geschiedenis, kenmerken, fasen en breekpunten (met speciale nadruk op de centrale rol van de Balkanoorlogen) ervan; de veranderingen door de tijd heen ervan; en de relatie met politieke bewegingen ervan. Hopelijk vormt deze poging om het bestaan van dit genre en de relevante literaire werken voor het voetlicht te brengen – en om deze werken te koppelen aan literaire, culturele en intellectuele geschiedenis van het Osmaanse en republikeinse Turkije – een betekenisvolle bijdrage aan de wetenschap en stimuleert het tot verder onderzoek op dit gebied.

